

NÁRODNÍ BANDERIUM VE ZDICÍCH.¹ VZNIKLA SELSKÁ JÍZDA NA PODBRDSKU?

HANA PÁTKOVÁ

Když v únoru 1940 zemřel ve věku téměř 90 let na statku v Chodouni u Zdic tamní rolník Josef Chott, přinesl zprávu o úmrtí jak všeobecně rozšířený deník – totiž Národní listy,² tak kronika farního úřadu Zdice, do jehož obvodu Chodouň patřila.³ Specializovaný časopis Selská jízda nadto opublikoval nejen pohřební řeč, ale i reportáž z Chottova pohřbu.⁴ Jak to při podobných příležitostech bývá, o zesnulém a jeho činnosti se mluvilo kladně. Josef Chott tak měl být mj. organizátorem banderia, které se již roku 1868 zúčastnilo slavností při položení základního kamene Národního divadla a následně řady dalších vlasteneckých akcí. Banderium se také mělo stát základem Selské jízdy – mohutné organizace, sdružující v období I. Československé republiky tisíce zájemců o chov koní a jezdecký sport.⁵ Ostatně na snímcích z velkých akcí Selské jízdy v tomto období – například z průvodu při příležitosti sjezdu na Hluboši v roce 1924 nebo v Praze roku 1925⁶ – lze nezřídka rozeznat staršího jezdce s výrazným plnovousem, v kroji a s poděbradkou na hlavě.

Všechny prameny však nejsou takto jednoznačné. Dominik Merhaut, učitel zdické školy, zmiňuje banderium ve svých vzpomínkách.⁷ Sám byl členem tohoto spolku. Jmenuje i některé členy a funkcionáře, o J. Chottovi ani komukoli dalšímu z rodu Chottů není v jeho líčení zmínka. Podle D. Merhauta se již roku 1868 v důsledku slavností spjatých s položením základních kamenů Národního divadla ustavilo „bujaré banderium“; o 15 let později se již stalo spolkem podle spolkového zákona z roku 1867 (134/1867 ř. z.), nikoli jen ad hoc sestavenou skupinou jezd-

1 Studie vznikla s podporou programu Progres Q09, uskutečňovaného na FF UK.

2 Národní listy (NL) 80, 1940, 25. 2.

3 Státní okresní archiv (SOKA) Beroun, fond Farní úřad (FÚ) Zdice, kronika, s. 116.

4 Zemřel stařešina Selských jízd bratr Josef Chott. Sbohem dědo Chottů! Selská jízda 4, 1940, s. 2–4.

5 O ní přehledně Rokoský, Jaroslav: Selské jízdy v éře první republiky. In: Agrární strana a její zájmové, družstevní a peněžní organizace. Uherské Hradiště 2010, s. 197–204.

6 Srv. snímek in: Chovatel koně 3, 1925–1926, s. 1.

7 Merhaut, Dominik: Ve škamnech i za katedrou 2. Minulostí Berounska 8, 2005, s. 203. Koncept textu o banderiu se dochoval v SOKA Beroun, Národní banderium Zdice.

ců. Takové neformální skupiny jezdců na koních, namnoze oděných více méně jednotně, dodávaly v předminulém století lesku nejrůznějším slavnostním příležitostem. Mohlo jít stejně dobře o vítání a doprovod biskupa, který přijížděl na biřmování, oslavu člena císařské rodiny i vlasteneckou slavnost. Banderia zahajovala a uzavírala slavnostní průvod při kladení základního kamene Národního divadla v květnu 1868,⁸ banderia doprovázela kameny z památných míst Čech, které měly být vloženy do základů nové budovy. Ve vzrušené atmosféře konce 60. let 19. století se jezdci účastnili nejen vlasteneckých slavností, ale také táborů lidu. Jak vlastně tehdejší banderia byla organizována, jaké bylo zaměření jejich činnosti? Především je nutno podotknout, že vlastně striktně vzato organizována příliš nebyla. Neměla charakter spolku podle zákona z roku 1867 ani předchozí právní normy (253/1852 ř. z.),⁹ scházela se patrně ad hoc podle potřeby, a neměla ani stálé složení. Jízda na koni nebyla sportovní aktivitou, ale prostředkem ke zvýšení lesku příslušné slavnosti. Tím byl i více či méně jednotný kroj, lišící se výrazně případ od případu; mohly se objevit lidové kroje nebo jejich prvky – to zvláště u banderií z Hané, nosících hanácký kroj, mohly se objevit prvky sokolského kroje, i oděvy nesouvisející ani s jedním, ani s druhým.

Takovým volným uskupením bylo nepochybně i banderium ze Zdic. V agendě okresního úřadu v Hořovicích, kam Zdice v tehdejší struktuře územní správy patřily, se zmínka objevuje v červenci roku 1868. Hořovický zpěvácký spolek Slavík tehdy chystal slavné svěcení praporu a akce se měla – kromě jiných spolků z Hořovic a okolí – zúčastnit také banderia.¹⁰ Jsou označena směrem, odkud jezdci pocházeli – takže tam měla být „Cerhovická strana“ o 40 jezdcích, vedená Mikolášem Rychtrem z Cerhovic, Žebrácká strana o 40 jezdcích, vedená Petrem Hněvkovským, Komárovská strana o 40 jezdcích, vedená Dominikem Bradáčem, Jinecká strana, Hostomická strana a analogicky i strana zdická. Banderistů z okolí Zdic mělo být také 40 a jeli pod vedením Matěje Melichara.¹¹ Okresní úřad neměl proti účasti banderií na slavnosti námitek, ovšem bylo třeba dbát, aby se udržel pořádek a aby se „shromážděné obecenstvo...všech politických a zvláště protiústavních demonstrací zdržovalo“. Z dalších let jsou zprávy poměrně skoupé. V roce 1870 „přivčálo“ banderium ze Zdic a okolí „v malebném stejnokroji“, bohužel blíže nepopsaném, na pohřeb poslance Josefa Macháčka z Králova Dvora na hřbitov

8 Srov. např. NL 8, 1868, čísla z 12.–18. května.

9 Stručný přehled vývoje právní úpravy v této oblasti podává Telec, Ivo: Cesta spolkového práva. *Paginae historiae* 25, 2017, č. 2, s. 48.

10 SOkA Beroun, Okresní úřad (OÚ) Hořovice, kart. 69.

11 Šlo zřejmě o chodouňského mlynáře Melichara, jehož účast v banderiu v prvotním období zmiňuje Merhaut, D.: Ve škamnech, s. 202.

v Počáplech; banderisté s sebou měli i jednotně krojovanou hudbu.¹² Téhož roku byli jezdci ze Zdic na vzpomínkové slavnosti Šebestiána Hněvkovského v Žebráku.¹³ Měli být „oděni v kroji sokolském s červenými přemyslovkami na hlavách“. Opět s nimi byla i hudba. Žebrácké slavnosti se zúčastnila i další banderia z okolí – z Lochovic, z okolí Hořovic a z Komárova. O tři roky později jedou zdičtí na slavnost Josefa Jungmanna do Berouna.¹⁴ Opět je na místě řada dalších banderií – z Berouna samotného, z Hýskova, Železného, Mezouně a Loděnic. Pak možná intenzita činnosti poklesla – alespoň drobná zpráva v Národních listech o nečinnosti zdických spolků tomu nasvědčuje.¹⁵ Ostatně v 70. letech nemají vlastenecká sdružení na různých ustláno; povolování spolků není jen formalitou. Banderistům za Slaného nedovolilo místodržitelství zřízení spolku s tím, že se tyto spolky účastní táborů lidu a jsou nebezpečné pro veřejný pořádek. Což v tomto případě jistou oporu ve skutečnosti mělo, slánské banderium se účastnilo tábora lidu na návrší Těhule jižně od města.¹⁶ Podobně skončil i pokus jezdců z Karlína a okolí.¹⁷

Nové možnosti se zřejmě otevřely v 80. letech 19. století. Jezdcům z Karlína se tentokrát – roku 1881 – podařilo uspět, místodržitelství schválilo jejich stanovy.¹⁸ Zdičtí chtějí následovat.¹⁹ Aby zvýšili šanci na úspěch, opisují téměř doslova karlínské stanovy a dbají, aby mezi překladateli návrhu nebyl nikdo politicky nevhodný.²⁰ Nicméně museli žádost opakovat, neboť původní účel – „spolupůsobiti při obecných, a zvláště národních slavnostech“ – musel být upraven. Místodržitelství schválilo stanovy 12. X. 1882.²¹ V čele nového spolku byli MUDr. Václav Horák, zároveň starosta Zdic, a učitel Dominik Merhaut jako jednatel. Jinak šlo vesměs o větší rolníky z okolí, Karel Pánek byl hostinský. Není zmíněn nikdo z Chottů.²² Spolek měl být nepolitický, věnovat se jízdě na koni tak, aby se mohl „účastniti slavností obecných i národních“, a literatuře o jezdectví a chovu koní.²³ Kromě

12 NL10, 1870, 27. III.

13 NL 10, 1870, 30. VI.

14 NL 13, 1873, 6. VIII.

15 NL 18, 1878, 1. V.

16 NL 10, 1870, 2. XII. NA, České místodržitelství – všeobecné 1855–1883, sign.30/6/3671, kart.1393.

17 NL 10, 1870, 8. VI.

18 NL 21, 1881, 19. IV. NA, ČM 1855–1883, sign. 30/6/8355, kart. 1506. Nebyly schváleny v první verzi.

19 Okolnosti založení banderia líčí ve svých vzpomínkách Merhaut, D.: Ve škamnech, s. 203–204.

20 SOKA Beroun, Národní banderium ve Zdicích. Dopis JUDr. J. Kalaše z 2. 2., patrně 1882, s doporučeními a radami.

21 SOKA Beroun, OÚ Hořovice, kart. 81. NA, ČM 1855–1883, sign. 30/6/9200, kart. 1518.

22 SOKA Beroun, Národní banderium ve Zdicích.

23 SOKA Beroun, OÚ Hořovice, kart. 81.

běžných ustanovení o představených, členech a jejich právech a povinnostech obsahovaly jeho stanovy také popis kroje. Ten byl velmi podobný sokolskému – včetně červené košile; banderisté však nosili čapku „poděbradku“ z červeného atlasu, lemovanou šedým beránkem a ozdobenou sokolím perem. Nadto nosili kolem pasu červenobílě šerpy. Spolkovým znakem měl být stříbrný dvouocasý lev v červeném poli – a o tento znak bylo nutné podle stanoviska místodržitelství požádat přímo císaře. Ve zlomkovitě dochovaných písemnostech banderia se dochoval česky psaný koncept žádosti „Jeho apoštolskému Veličenstvu“. Také se dochoval zápis ze schůze výboru z 19. května 1883; mj. bylo zakoupeno kulaté razítko s prázdným polem uprostřed – tam bude vyryt znak, až bude schválen. Pole však zůstalo prázdné po celou dobu trvání spolku. Zato prapor zřejmě spolek používal, neboť prapor se měl dát „do pořádku“. Členové si také měli pořídit kroj, a to „do slavnosti v Popovicích.“ Podle protokolu z valné hromady 6. května šlo patrně o instalaci zvonku. Dalšími plánovanými akcemi byla účast při odhalení pomníku vynálezců ruchadla, bratranců Veverkových, v Pardubicích (tam měla jet pouze deputace), poté se plánovaly slavnosti v Žebráku, Osově, svěcení stříkačky ve Zdicích. Dodatečně je připsáno otevření Národního divadla v Praze.²⁴ Zprávu o oživení činnosti zdického banderia přinesly i Národní listy. Vznikající spolek se zúčastnil odhalení pamětní desky básníku P. Josefu Vorlovi ve Zdicích; protože chce působit na trvaljším základě, požádal místodržitelství o schválení stanov.²⁵ Z neúplně dochované spolkové agendy lze ještě rozeznat, že roku 1884 patrně došlo uvnitř sdružení k jakýmsi rozmíškám a sporům. Jedním z bodů jednání valné hromady 16. května 1884 mělo být „urovnání rozrušených poměrů a příčin nesváru“. O týden později, 24. května, je datován koncept sdělení jednatele D. Merhauta předsedovi Národního banderia, že se vzdává funkce a vystupuje ze spolku.²⁶ Banderium však působilo i nadále. Nebylo na sklonku 19. století ničím výjimečným. Již roku 1868 svítlo svůj prapor banderium hospodářského spolku okresu Unhošť.²⁷ Banderia ze všech obcí okresu se účastnila při návštěvě císaře Františka Josefa I. v Berouně v srpnu 1874.²⁸ V dubnu 1894 projížděl pražský arcibiskup cestou z Berouna na Borek přes Počaply, doprovázeli ho banderisté z Berouna.²⁹ Arcibiskup Schönborn

24 SOKA Beroun, Národní banderium ve Zdicích.

25 NL 22, 1882, 22. VIII.

26 SOKA Beroun, Národní banderium ve Zdicích. Ve svých pamětech však D. Merhaut uvádí, že se pouze vzdal jednateleství. Vysvětluje to přílišnou národní radikálností sdružení. V písemnostech banderia se dochoval dopis z 19. IV. 1921, sdělující, že D. Merhaut má být jako zakládající člen jmenován do předsednictva při oslavách 50 let banderia.

27 NL 18, 1868, 22. V.

28 NL 14, 1874, 6. VIII.

29 SOKA Beroun, FÚ Počaply, farní kronika (kopie).

tehdy bířmoval také ve Zdicích, avšak zde se banderium patrně nezapojilo, nadto tzv. „mladočeši“ nevyvěsili prapory.³⁰

O dění v následujících letech nelze povědět téměř nic, lze pouze konstatovat, že spolek existoval. Nové informace se objevují až ve 20. letech 20. století, a to poměrně podstatné. Počátkem června 1924, konkrétně 9. 6, se sjeli jezdci z Podbrdská poblíž Hluboše.³¹ Hlavními organizátory srazu měli být „dědeček Chott, předseda selského banderia ve Zdicích“ a Richard Reimar, okresní starosta a člen výboru agrární strany. Akce se zřejmě velmi vydařila. Promluvil poslanec za agrární stranu Bohumír Bradáč, označený za předsedu selských jízd na Jičínsku. Hlubošští Sokolové připravili pro účastníky představení hry Františka Šubrta Jan Výrava v tamním zámeckém parku. A, mimo jiné, „stařeček Chott odevzdal slavnostním způsobem nový prapor národnímu banderiu z okresu příbramského, přičemž ...připomenul povinnosti českého sedláka k národu“. Tento sjezd byl nadále připomínán jako počátek Selské jízdy. Do organizačního zákulisí lze nahlédnout díky dochované knize zápisů Selské jízdy z Březnice.³² 9. března 1924 se totiž sešla ustavující schůze „Národního banderia pro okres Březnický“. Hostem této schůze byl Josef Chott z Chodouně, předseda Národního banderia ve Zdicích. Ten – po připomenutí zásluh Antonína Švehly – vylíčil své zkušenosti za 56 let spolkové práce, načež bylo jednomyslně rozhodnuto založit banderium. Při čtení stanov – patrně zdických jako vzoru? – se ukázalo, že zcela neodpovídají moderní době, byly proto upraveny. J. Chott požádal o přijetí za činného členu, avšak zde došlo k malé změně – byl přijat jako první člen čestný. Zúčastnil se i schůze 30. března, kde se již konkrétně organizoval hlubošský sjezd. Měli se účastnit jezdci ze Zdic, Berouna, Příbrami a Březnice. Podle Chottovy představy mělo každé banderium přijet s hudbou; to však narazilo na odpor březnických a berounských, neboť zde spolková činnost teprve začínala a věc pro ně byla organizačně obtížná. Vyřešili to tedy příspěvkem na hudbu pro zdické jezdce. Zajímavé je rozhodnutí demonstrovat chovatelské zaměření členů tím, že Zdice a Beroun použijí chladnokrevníky, Příbram a Březnice teplokrevné koně. V Hluboši měla být přednáška inspektora Šulce a rady Stomeho o významu těžkého teplokrevníka. V zápisu o této schůzi se již užívá názvu „Selská jízda“. Na snímku čela průvodu v Hluboši uveřejněném v Chovateli koně vyniká bělouš s J. Chottem v sedle. Teprve nyní tedy prameny umožňují sledovat výraznou veřejnou činnost Josefa Chotta. A nutno podotknout, že mu je již 74 let.

Ze zprávy o slavnosti jednoznačně vyplývá, že vesniční jezdci se současně organizovali na více místech a že se jejich organizace rychle napojovaly na agrár-

30 SOkA Beroun, FÚ Zdice, farní kronika, s. 58.

31 Chovatel koně 2, 1924–1925, s. 19.

32 Národní archiv (NA), Ústředí selských jízd (ÚSJ), kniha zápisů SJ Březnice 1924–1936.

ní stranu. Druhým významným regionem byly v této době severovýchodní Čechy. Velmi výrazně se angažoval agrární politik Bohumír Bradáč ze Židovic u Kopidlna. Ten se již 21. března 1924 stal starostou vznikající organizace.³³ Již na 26. července 1924 svolal sjezd selských jezdců do Poděbrad³⁴ a vytváření organizace potom dostalo rychlý spád. V Poděbradech se přítomní dohodli, že selské jízdy budou organizovány ve všech okresech a bude založeno ústředí, které bude řídit jejich činnost.³⁵ Označení „banderium“ se začíná z pramenů vytrácet, objevuje se název „Selská jízda“. Josef Chott byl v Poděbradech také, a neúčastnil se jen pasivně. Jako předseda údajně nejstaršího banderia v Čechách zahajoval jednání. O programu však již hovořil B. Bradáč a další účastník z Podbrdsku, R. Reimar z Příbrami. Na snímku účastníků lze rozeznat Chottovu výraznou postavu v první řadě.³⁶ Již 31. srpna byl předán prapor selské jízdě okresu Beroun. Slavnosti se zúčastnily jízdy z Berouna, Litně, Hostomic, Příbrami, Březnice, Hořic, Dobrovice. A hlavní řečník – senátor za agrární stranu E. Hrubý – neopomenul vyzdvihnout zásluhy dvou organizátorů selských jízd – Bohumíra Bradáče a Josefa Chotta.³⁷ Rozvoj nového sdružení pokračoval rychle. Koncem ledna 1925 již konalo ústředí selských jízd první valnou hromadu v Praze, za účasti premiéra M. Hodži, předsedy zemědělské rady poslance Adolfa Prokūpka, ministra národní obrany Františka Udržala a dalších.³⁸ Josef Chott – označený za „nejstaršího a nejzasloužilejšího banderistu“ – aktivně vystoupil, a to nikoli jen formálně; uvítal účast chudších zemědělců, kteří budou mít v nové organizaci rovnocenné postavení, a podpořil spolupráci žen. Také již známý R. Reimar vystoupil. Shrnul krátkou historii organizace, kdy za počátek označil sjezd v Poděbradech, a mj. informoval o kroji, kterým byl tehdy historický kroj Národního banderia ze Zdic. Předsedou byl zvolen B. Bradáč, a mezi dvaceti čtyřmi členy předsednictva zasedli nejen J. Chott a R. Reimar, ale ještě sedm dalších účastníků z Podbrdsku a Berounska. Ze čtyř revizorů účtů byli z tohoto regionu dokonce tři. Chott a Reimar se následně stali prvním a druhým místopředsedou. A téhož roku v květnu již selští jezdci na koních slavnostně projížděli Prahou při svém prvním manifestačním zájezdu do Prahy při příležitosti hospodářské výstavy.³⁹ Byl mezi nimi opět i J. Chott; popisek pod snímkem jej nazval „stařešinou“ a toto označení se nadále stalo Chottovým

33 Rokoský, J.: Selské jízdy, s. 197.

34 Špryňar, Ladislav: Selské jízdy a zemský chov koní. Chovatel koně 2, 1924, s. 29–30.

35 Chovatel koně 2, 1924–1925, s. 35–36.

36 Tamtéž, s. 35.

37 Tamtéž, s. 46.

38 Tamtéž, s. 75–76, 81–82.

39 Chovatel koně 3, 1925–1926, s. 1, 3–4, 5.

stálým titulem. „Stařešina V. Chot (sic)“ se zúčastnil s dalšími dvěma členy jako delegát Podbrdské župy slavnosti jiného starého banderia v dosti vzdáleném místě – v Hořicích v Podkrkonoší.⁴⁰ Časopis Chovatel koně se stal od třetího ročníku časopisem Ústředí Selských jízd. Slavnostní zájezd do Prahy se konal i v roce 1926,⁴¹ tentokrát bylo jezdců přes 500 – více než dvakrát více než poprvé. Po boku předsedy B. Bradáče jel ve slavnostním průvodu „stařešina“ Chott, R. Reimar byl pořadatelem. Praporečník zdické selské jízdy jel jako první mezi praporečníky. Součástí zájezdu bylo i předání nového praporu Ústředí Selských jízd. Z přehledu zúčastněných jízd je zřejmé, že spolek se již šířil po celém českém území. V jezdeckém programu, který byl předváděn ve Stromovce, se však již nikdo z Podbrdsku patrně neuplatnil. V červenci tohoto roku byla organizace dotvořena.⁴² V novém ústředí zůstal jako místopředseda R. Reimar, ale J. Chott zde již nefiguruje a celkově zástupců z Podbrdsku ubylo – významnější funkci zastával jen náčelník Václav Malý, nájemce dvora v Tobolce u Berouna. Ve správním výboru zasedl Jan Janák z Milovic u Hořic, zástupce selského banderia z Hořicka. Objevili se také členové z dalších částí státu – Moravy, Slovenska. Přesný důvod ústupu J. Chotta z vyšších funkcí není nikde explicitně vyjádřen; mohl jím být i vysoký věk. Stejně tak nelze rozeznat počátek Chottova působení – v roce 1868 mohl sice jezdit s banderisty na koni, nebyl však ještě plnoletý a jako sedmnáctiletý mladík asi neměl ani autoritu potřebnou k většímu organizačnímu působení. Více překvapuje mlčení pramenů v 80. letech 19. století, kdy mu již bylo přes 30 let a byl samostatným hospodářem. Jejich velmi neúplné dochování však brání kategorickým soudům.

Mezi zprávami o činnosti Selské jízdy v regionech se v dalších letech v Chovatelu koně samozřejmě objevují i zprávy z Berounska a Podbrdsku. Za zmínku stojí, že když byl na květen 1928 připravován rolnický sjezd v Praze, kde měla Selská jízda hrát významnou roli, bylo kromě jiných organizačních pokynů upraveno i použití jednotného kroje Selské jízdy v průvodu. Ta již v té době používala kroj sestávající z čepice vydrovky, modrého kabátu se zeleným vyšíváním, bílé košile, hnědožlutých kalhot a vysokých bot. Jezdci tradičních banderií, kteří užívali ještě před založením Selské jízdy svůj kroj, mohli přijet v sokolském kroji s poděbradkou. Kromě banderií hořického, jičínského, libáňského, bývalého chrudimského je ve výčtu uvedena také „podbrdská župa Chottova“.⁴³ Selská jízda totiž vytvářela hierarchizovanou organizační strukturu. K počátečním jednotkám – ústředí a okresům – přistoupily ještě župy či sbory, sdružující vždy několik sousedících

40 Tamtéž, s. 39. Zpráva o činnosti Selské jízdy okresu Hořice, podaná náčelníkem Janem Janákem.

41 Tamtéž, s. 95–96.

42 Tamtéž, s. 23–24.

43 Chovatel koně 4, 1928, s. 46.

okresů.⁴⁴ Nutno podotknout, že na rozdíl od dvou dříve jmenovaných prvků nešlo o subjekty podle spolkového zákona, ale čistě vnitřní struktury. A pozoruhodné je i jméno J. Chotta v názvu – župy se neměly nazývat podle žijících osob. Většinou to bylo dodržováno, další výjimkou byla ještě župa Švehlova. Sám Chott podle kusých informací zastával funkci župního starosty, avšak v únoru 1928 se jí vzdal a za nástupce navrhl Emanuela Zikána, rolníka z Praskoles.⁴⁵ Kromě nošení tradičního kroje pocítovali jezdci z Podbrdsku zřejmě i jistou regionální sounáležitost. Když se totiž v Březnici rozšířila zpráva, že zdejší Selská jízda bude Ústředím zařazena do plzeňské župy, rozhodli se březničtí trvat na dosavadní příslušnosti k „župě Chottově“ a to i za cenu, že by opustili organizační rámec Selské jízdy a fungovali nadále samostatně.⁴⁶ Organizačním změnám se bránili ještě o čtyři roky později, kdy trvali nejen na zachování rozsahu sboru se zdůvodněním, že z podbrdského sboru selská jízda vzešla, ale také na zachování tradičního „sokolského“ kroje.⁴⁷

Jinak jsou zprávy o účasti podbrdských jezdců na sjezdu roku 1928 velmi neúplné, nicméně vyplývá z nich, že v Praze byli. Součástí akce byly i velké jezdecké a vozatajské závody. Ve skoku jednotlivců získal první cenu člen Selské jízdy Hořovice, ing. Havlík ze Žebráka. Tato soutěž byla již podobná moderním skokovým soutěžím, jak se pořádají dodnes. Parametry však byly velmi mírné. K. Havlík byl spolu s J. Froňkem z Libomyšle úspěšný ještě ve skoku dvojic. V jízdě tandemů se umístil Malý z Tobolky, člen SJ Beroun. Družstvo Chottovy župy se jako jediné přihlásilo do soutěže družstev. Jeho výkon byl ohodnocen diplomem Ústředí. Většinu umístění však získali jezdci z jiných regionů, hlavně z východních Čech a Opavska. Sedmdesátiosmiletý Josef Chott v Praze samozřejmě nechyběl – byl, jako „stařešina Selských jízd“ členem čestného výboru sjezdu.⁴⁸ Octl se tak, spolu s Janem Janákem z podkrkonošských Hořic, vedle Rudolfa Berana nebo starosty Čs. obce Sokolské J. Scheinera a dalších osobností.

Vývoj Selské jízdy však již od časů vlasteneckých slavností a banderií výrazně pokročil. Zatímco v době počátků banderia bylo cvičení v jízdě zaměřeno na defilování při slavnostech, a důležité proto bylo správné pořadí jezdců a několik povelů pro jízdu v útvaru, nyní se podstatnou částí činnosti stal sport, propojovaný

44 Přehled organizační struktury srv. Chovatel koně 4, 1928, s. 79. Jako první je uvedena Podbrdská župa Chottova se sídlem v Berouně, zahrnující okresy Beroun, Hořovice, Příbram, Křivoklát, Dobříš, Zbraslav, Mirovice, Březnice. Později jsou uváděny ještě okresy Rokycany a Zbiroh. Tamtéž 5, 1929, „část úřední“ na konci ročníku.

45 SOkA Beroun, Selská jízda Hořovice, kniha zápisů, valná hromada 26. II. 1928.

46 NA, ÚSJ, kniha zápisů SJ Březnice 1924–1936, schůze 19. VIII. 1928.

47 Tamtéž, valná hromada 14. II. 1932.

48 Obširná informace Špryňar, L.: Zájezd Selských jízd do Prahy. Chovatel koně 4, 1928, s. 65–69.

s myšlenkou branného výcviku a také ověřování kvality chovu koní. Selští jezdci na svých hospodářských koních nemohli konkurovat armádním jezdcům ani členům jízdních odborů Sokola a jezdeckých klubů, jezdícím na specializovaných jezdeckých koních. Snažili se přesto o co nejvyšší úroveň. „Jsme Selskou jízdou, ne banderium, jsme jezdci,“ prohlásil starosta Švehlova sboru při sborové přehlídce v prosinci 1928 v Praze.⁴⁹ Josef Chott se již v ústředních orgánech neuplatňoval, zůstal patrně v čele zdických jezdců, jeho členství v Ústředí bylo pouze čestné (zvolen v listopadu 1931).⁵⁰ Celkově – nakolik lze ze zlomků informací zjistit – nebylo zastoupení podbrdských jezdců nijak vysoké. E. Zikán je roku 1931⁵¹ a 1938 uveden jako člen správního výboru Ústředí,⁵² uplatňoval se také prof. Karel Šedivý z Příbrami.⁵³ Když se v květnu roku 1937 opět sjeli selští jezdci do Prahy, účastnil se samozřejmě také „Chottův podbrdský sbor“. Snímek jeho členů ve slavnostním průvodu ukazuje, že patrně stále ještě užívali staré tradiční „sokolské“ kroje.⁵⁴ V navazujících závodech získali několik menších cen.⁵⁵ Novému směru se tedy přizpůsobili, ostatně v rámci sboru soutěžili o putovní Chottův pohár.⁵⁶ Jejich svěbytnost se však již patrně v organizačním rámci Selské jízdy vytrácela. Počátkem roku 1938 se rozhodl celý sbor pořádit nové kroje ve shodě s krojovými předpisy Selské jízdy.⁵⁷ Selská jízda nepřerušila činnost ani za německé okupace. Hlášení a zprávy, dochované torzovitě ve fondech okresního úřadu v Hořovicích a Berouně, však neumožňují rozeznat blíže rozsah činnosti. V úvahu je také třeba vzít to, že spolek neměl zájem sdělovat nic, co by mohlo být eventuálně použito okupanty, takže mohl poskytované informace minimalizovat.⁵⁸ Zdá se však, že činnost byla skutečně značně omezená. Toto přežívání definitivně skončilo v letech 1942–1943. Na podzim 1942 byla Selská jízda rozpuštěna. Vzhledem k organizační struktuře, kdy kromě ústředí působila řada jednotlivých okresních sdružení, které měly postavení spolků, byly tyto části rozpuštěny také jednotlivě. Okresnímu úřadu v Berouně

49 Chovatel koně 5, 1929, s. 26.

50 NA, ÚSJ, vzkaz č. 1, 1932.

51 NA, ÚSJ, vzkaz č. 1, 1932.

52 Selská jízda 2, 1938, s. 21.

53 Tamtéž, s. 41.

54 Selská jízda 1, 1937, s. 85.

55 Špryňar, L.: Závodní soutěž v Praze zemského sboru SJ v Čechách. Selská jízda 1, 1937, s. 90 ad. Sborovým náčelníkem Chottova sboru byl tehdy Karel Šedivý.

56 Např. zpráva o sborových závodech v Rokycanech, tamtéž, s. 144.

57 NA, ÚSJ, Březnice, zpráva ze schůze výboru sboru z 23. I. 1938.

58 Tak např. poslední pokladník spolku Josef Konvalinka z Levína zatajil při zrušení spolku roku 1943 některé dokumenty. SOkA Beroun, Národní banderium Zdice, záznam o předání uschovaných dokumentů.

došlo nařízení Zemského úřadu v Praze z 12. listopadu 1942 až 21. téhož měsíce.⁵⁹ A tu se se samostatnost zdických jezdců opět projevila. Zatímco rozpuštění spolku Selská jízda, či v jazyce okupantů „Bauernreiter“, bylo formulováno jednoznačně, a vzápětí bylo také v Berouně i Hořovicích provedeno, ve Zdicích se věc poněkud zkomplikovala. Kdysi podle zákona z roku 1867 založené Národní banderium totiž právně stále kontinuálně trvalo víceméně podle původních stanov. Takže když bylo představenému spolku Selská jízda ve Zdicích Josefu Chottovi zasláno rozhodnutí o zrušení, objevily se hned dva problémy. Jednak ten, že J. Chott zemřel v únoru 1940, takže již více než dva roky nežil, jednak ten, že striktně vzato ve Zdicích žádný takový spolek nebyl. K prvnímu sdělila 10. prosince četnická stanice ve Zdicích, že rozhodnutí nemohlo být předáno, neboť dotýčný zemřel 24. 2. 1940. Datum nadto někdo – nesprávně – upravil na „1942“. Dále bylo sděleno, že spolek Selská jízda ve Zdicích neměl žádný movitý majetek. Ke druhému sdělil 6. ledna 1943 okresní úřad v Berouně zemskému úřadu, že žádný spolek Selská jízda ve Zdicích není; je tam pouze spolek Národní banderium, který působí podle stanov z roku 1882. Je tedy třeba sdělit, zda se zrušení Selské jízdy vztahuje také na tento spolek, případně dodat rozhodnutí, týkající se právě něj. Zemský úřad ovšem zareagoval předvídatelným způsobem a rozhodnutí zemského prezidenta z 29. 1. 1943, adresované tentokrát nejmenovanému představenému spolku, Národní banderium ve Zdicích zrušilo. Nicméně i zde nastala komplikace – tentokrát proto, že místo okresnímu úřadu Beroun byla informace a další pokyny zaslány omylem okresnímu úřadu v Turnově, což znamenalo několikadenní zdržení. Následovalo obvyklé zajištění spolkového majetku, které se neobešlo bez jistých průtahů, zdůvodněných tím, že spolek nevyvíjel v posledních letech žádnou činnost a druhý místopředseda (poslední předseda Chott i 1. místopředseda Mužík již nežili) F. Hříbal byl nemocen. Nicméně v dubnu 1943 se podařilo zajistit jeden prapor, jednu úřední knihu, jednu akcii Agrární banky a 383 K na kontě tamtéž.

Po osvobození republiky v roce 1945 nebylo povoleno obnovení činnosti agrární strany a také obnovení činnosti Selské jízdy bylo poměrně účinně ministerstvem vnitra blokováno, ačkoli Nejvyšší správní soud rozhodl 12. května 1947 v její prospěch a její fungování bylo tedy zcela legální.⁶⁰ A zde zřejmě opět přišla ke slovu svébytnost zdického spolku. 11. srpna 1945 převzal někdejší jednatel banderia Emil Pánek zabavené předměty,⁶¹ totiž prapor a knihu. Na konci března 1947 Národní banderium, jezdecký a chovatelský spolek ve Zdicích, oznamuje okresnímu národnímu výboru v Hořovicích konání valné hromady.⁶² Podle nastíněného

59 SOKA Beroun, OÚ Beroun, kart. 146.

60 K tomu Jirásek, Zdeněk: Nechanická aféra 1947. Hradec Králové 1992, zvláště s. 22–35.

61 SOKA Beroun, Národní banderium Zdice.

62 Tamtéž.

programu schůze se zdá, že nešlo o první shromáždění v poválečné době. K rutinní spolkové agendě patřilo i oznámení o volbě představených na nový správní rok, která byla na zmíněné schůzi provedena. Jednatelům spolku byl předválečný člen Emil Pánek, prvním místopředsedou byl manžel Chottovy vnučky Václav Kuška.⁶³ Jméno Chott však již ze seznamu činovníků zmizelo.⁶⁴ V dubnu téhož roku také někdejší pokladník Josef Konvalinka z Levína předal pokladní knihu, další finanční dokumenty a dva opisy stanov, které za okupace zatajil. Spolek svoji někdejší souvislost se Selskou jízdou ničím nepřipomínal, důsledně užíval názvu Národní banderium a užíval i kulaté razítko s prázdným polem uprostřed.

Po roce 1947 však doklady o jeho činnosti mizí. Ani svěbytnost a stará tradice nezajistila v nových poměrech jeho existenci.

Jak tedy závěrem odpovědět na otázku podtitulu? Zdiceké banderium nepochybně u počátků Selské jízdy bylo. Zvláště v počáteční fázi se výrazně podílelo na propagaci a organizaci v širším podbrdském regionu. Rozhodující osobnosti však pocházely odjinud, a zdičtí jezdci se postupně přizpůsobovali a začleňovali jako jedna z mnohých organizačních jednotek, která nijak výrazně nevynikala mezi ostatními.

Příloha 1

1883, květen 19. – Zdice

Výňatek z protokolu schůze výboru spolku.
SOkA Beroun, Národní banderium Zdice

Usneseno, aby vypracován zatímní jízdní řád.

Dle toho jed. náv. o jízdě:

- a) náčelník v čele,
- b) člen – předseda,
- c) členové dle barvy a výšky koní,
- d) vprostřed nalevo – bobočník [sic] – praporečník – vpravo náhradník jeho,
- e) vlevo podnáčelník – člen,
- f) členové dle c).

Pozdravení dějž se takto: Náčelník zvolá: „Pozdrav!“ Na slabiku „Po“ chopí se členstvo čapek, k slabice 2. „zdrav“ zvedne čapky v stranu hlavy. Na povel „Na zdar!“ zvedne se čapka co možno nejvýše. Při defilování užívá se pro jednořad povelu „zástup“, pro dvojřad „dvojstup“, pro čtyřřad „čtyřstup“. Seřadění budiž

63 Nar. 24. VIII. 1895 ve Hředlích, manžel Marie Chottové, nar. 31. X. 1905. SOkA Beroun, policejní přihlášky.

64 Rod přitom „po meči“ nevymřel, J. Chott měl syny i vnuky. Lze sledovat podle matrik farnosti Zdice v SOA Praha i podle sčítání lidu 1880 a 1921 v SOkA Beroun.

veleno: „Čelem!“ – „Bokem!“. K zastavení: „Zastavit – stát!“; k pochodu: „Pochodem – pochod!“; k pohově „Pohov!“ – „dolů“ – Na kůň: „Vsedat!“.

Příloha 2

Květen 1928.

Propozice závodů ve skoku v Praze

Špryňar, Ladislav, Zájezd Selských jízd do Prahy, Chovatel koně 4, 1928, s. 66.

Soutěž ve skoku jednotlivců.

8 překážek 70–80 cm vysokých, 1 příkop s vodou 150 cm široký. Překážky byly: košatina, bariera, oxer (dvě bariery, mezi nimi stromek), vrátka, trojitá bariera (triple [sic] bar), zeď plot, příkop. Jezdec musí dráhu projeti v předepsaném čase (300 m za 1 minutu). Chyby při překonávání překážek (shození překážky atd.) odečítají se jako chybné body. Dále se oceňuje styl a to takto: 1. výborně, když jezdec podporuje koně ve skoku. 2. dobře, jestliže jezdec nepřekáží koni při skoku. 3. špatně, jestliže jezdec překáží koni při skoku a nepohybuje se zároveň s ním.

Soutěž ve skoku dvojic.

6 překážek 60–80 cm vysokých. Tato soutěž patří do kategorie skoku skupin.

Oceňuje se u každé dvojice: Jednotnost provedení skoku, času a stylu. Při stejném počtu bodů rozhoduje kratší doba, při stejné době lepší styl.

Das Nationalbanderiaum in Zdice. Entstand der Bauernumritt im Brdy-Vorgebirgsland?

Die Anfänge des Bauernumritts, einer mit der Agrarpartei verknüpften Massenorganisation, die in der Zeit der 1. Tschechoslowakischen Republik tausende Reiter versammelte, sind mit dem Wirken der sog. Bauernbänderien im 19. Jahrhundert verbunden. Die Bänderien beteiligten sich an verschiedensten Feierlichkeiten. Eine von ihnen war das Nationalbanderiaum in Zdice, das offenbar schon seit dem Jahr 1868 wirkte und seit 1882 als Verein gemäß dem Gesetz 134/1867 organisiert war. Vorsitzender dieses Bänderiums war Josef Chott aus Chodoun, der sich seit den 20er Jahren des 20. Jahrhunderts trotz seines hohen Alters aktiv bei der Gründung und Organisation des entstehenden Bauernumritts im Brdy-Vorgebirgsland einbrachte. Diese Region war jedoch nicht das einzige aktive Gebiet, auch Nordostböhmen und die angrenzenden Gebiete Mittelböhmens waren eine bedeutende Region; von hier – von dem Abgeordneten Bohumír Bradáč aus Židovice bei Kopidlno – kam offenbar die entscheidende Initiative. Das Banderiaum von Zdice gliederte sich in den Bauernumritt ein, schrittweise gab es auch bestimmte traditionelle Unterschiedlichkeiten auf. Seine Altertümlichkeit und Eigenartigkeit äußerte sich jedoch bei der Liquidierung des Bauernumritts unter der deutschen Okkupation und nachfolgend auch nach der Befreiung der Tschechoslowakei, als es nicht als Bestandteil des Bauernumritts betrachtet wurde, denn das Banderiaum richtete sich nach den Statuten schon seit 1882. Nach 1947 verschwinden jedoch seine Lebenszeichen, sodass weder die Eigenart, noch die alte Tradition seine Existenz sicherstellen konnten.

A National Banderiaum in Zdice. Was the Peasants' Cavalry in Podbrdy Region established?

The beginnings of the Peasants' Cavalry (Selská jízda), a mass organisation connected to the Agrarian Party and gathering thousands of riders in the First Czechoslovak Republic, are usually associated with the activities of the so-called Peasants' Banderia in the 19th century that took part in various festivities. One of these was the National Banderiaum in Zdice, established most probably as late as in 1868 and in 1882 organised as an association according to the Act No. 134/1867 Coll. The chairman of this Banderiaum was Josef Chott from Chodoun who, in 1920s, despite his advanced age, took active part in founding and organising the Peasants' Cavalry in the Podbrdy Region. However, Podbrdy was not the only active region, another important one was situated in the North-eastern Bohemia and in the adjacent part of Central Bohemia, where the decisive impulse – mostly likely from the parliament deputy Bohumír Bradáč in Židovice near Kopidlno – came from. The Banderiaum in Zdice was incorporated into the Peasants' Cavalry and progressively abandoned its traditional specifics. Its historicity and particularity reappeared when the Peasants' Cavalry were dissolved under the Nazi Occupation and, subsequently, again after

the Liberation of Czechoslovakia when the Banderium was not regarded as a part of the Peasants' Cavalry since it existed according to the statutes from 1882. Documents on its existence, however, disappear after 1947, neither particularity, nor old tradition could ensure its survival.